

EL FONS DE L'ÀMFORA

Maria del Carme Serrat

2a
EDICIÓ

STONBERG
EDITORIAL

EL FONS DE L'ÀMFORA

Maria del Carme Serrat Marcet

STONBERG
EDITORIAL

Primera edició: març 2021

Segona edició: juliol 2025

© Maria del Carme Serrat Marcet

© de les característiques d'aquesta edició: Stonberg Editorial
Gran Via de les Corts Catalanes 636 – 08007 Barcelona (Catalunya)

Tel. 933 175 412

stonberg@stonbergeditorial.com

www.stonbergeditorial.com

© de la imatge de la coberta: RuslanHuzau

ISBN: 978-84-123413-1-7

DIPÒSIT LEGAL: B 4578-2021

Cap part d'aquesta publicació,
inclòs el disseny de la coberta, pot ser reproduïda,
emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà,
ja sigui elèctric, químic, mecànic, òptic,
de gravació o de fotocòpia
sense permís previ de la marca editorial.

Una àmfora era un bell receptacle de formes
harmonioses, que es destinava al transport de
matèries nobles: vi, gra, oli d'oliva...

En canvi, al fons de l'àmfora simbòlica
d'aquesta novel·la s'hi arrapen velles restes
mortes, descompostes, d'una vida malmenada:
“Vinassa pútrida i verdet”, diu el personatge.

PRÒLEG

L'essència de la ficció, la seva raó de ser, és mostrar-nos tal qual som. Sense filtres. Amb les nostres misèries i les nostres grandeses. És l'eina d'autoconeixement més eficaç de què disposem els éssers humans. Els antics grecs i els romans ho sabien i cimentaven bona part de la formació emocional i intel·lectual dels infants en l'anàlisi de poemes èpics, faules, tragèdies i comèdies. Els escriptors (si més no els que fonamenten la seva obra en un compromís no només estètic, sinó també ètic) són agosarats davant el món abstracte. No temen ser sorpresos, enriquits i canviats per noves idees. I així van on ningú no vol anar i toquen el que ningú no vol tocar; s'endinsen en zones vedades i n'extrauen tot allò que hem amagat perquè ens molesta i incomoda i perquè, socialment, «no queda bé». Sacsegen les nostres mirades. Per això la ficció és la nostra veritat més sincera.

El fons d'aquesta àmfora que ara teniu a les mans és una d'aquestes zones vedades, el pou on rauen les veritats de la Lluïsa Batlle i la Cèlia López, les amigues protagonistes de la novel·la. El contingut de la història és audaç per la seva sinceritat sense indolències ni nostàlgies fàcils ni apologies carrinclones a la tercera edat, esculls on solen embarrancar les novel·les on manca el compromís ètic de l'autor i, per què no dir-ho, també el coratge de crear sense els filtres d'allò que es considera políticament correcte. Deia en Miguel Delibes que la universalitat d'una novel·la deriva de l'agudesia i la penetració amb què s'observa un trosset de món, per petit que aquest sigui, i a través de la seva interpretació i un joc ben calculat de reflexos i ressonàncies, oferir

una visió del món sencer, de la vida tota. Autors com ell mateix, com Faulkner, o Kafka, o com la Munro, o Cheever, o com la Rodoreda o Steinbeck (tots ells en les influències particulars de la Maria del Carme) van escriure obres universals retratant amb agudesia aquests trossets de món que esmentava l'autor val·lisoletà. I això és precisament el que ha fet la Maria del Carme amb els personatges de la Lluïsa i la Cèlia: mostrar-nos la seva quotidianitat, la seva relació d'amistat, una amistat natural, amb llums i ombres, i aprofundir-hi més enllà de les aparences i del vernís de normalitat amb què tots caminem pel carrer. Aquest pòsit al fons de l'àmfora és el trosset de món on viuen elles, i és des d'aquí que la novel·la agafa volada i s'universalitza.

Personalment (i des del meu inevitable punt de vista masculí!), la Lluïsa i la Cèlia m'han seduït. Perquè lluiten, perquè donen la cara, perquè diuen les seves veritats i també les amaguen, perquè tenen febleses. La Maria del Carme ha posat dempeus dos personatges femenins sense caure en el feminisme més tòpic (tan en voga en la literatura d'avui dia), i ha seguit el fil de la Virginia Woolf, qui, reflexionant sobre les dones i els homes, va escriure: «No seria més encertat que l'educació subratllés i enfortís més les diferències que no pas les semblances?». Les diferències, en efecte, ens apropen. Que tots tinguem les nostres particularitats, que tots mirem, escoltem, pensem i sentim des de la nostra idiosincràsia particular... ¿no significa que, en essència, som tots iguals?

En aquesta primera novel·la, la Maria del Carme ens mostra les diferències (en tant que atributs) de la Lluïsa i la Cèlia i també demostra tenir, com a autora, la mirada, el talent i el coratge necessaris per seguir les petjades dels creadors agosarats que no temen ser sorpresos, enriquits ni canviats per noves idees. Des d'aquí, l'encoratjo a continuar-ho fent. Els lectors (permeteu-me aquest pessic d'egoisme!) en traurem profit.

Carles Peramo.

ZERO

L'insomni de la Cèlia

ja tornen a ser aquí
ells els seus fantasmes tots dos que apareixen ara i després i més tard si pogués ignorar-los si d'un cop de peu els pogués retornar a l'infern d'on no haurien d'haver sortit mai si pogués oblidar-los no diguis oblidar ruca coi de paraulota a penes t'entra al cap que ja et cauen els records al damunt com una allau de grans roques cantelludes i no te'n pots escapar no hi ha sortida i allà acabes rebentada fastigosa com les restes aixafades d'un escarabat de cuina.

calma't va així d'irritada no t'adormiràs deixa't anar pensa en paraules boniques paradís sí paradís està bé paradís dormir ah dormir em ficaré ben endins de la son suaument procurant no estripar-li les ales son tan delicades si no les hi faig malbé la son m'hi embolicarà i em dirà baixet dorm cèlia dorm no pensis en res reposa oblida't de l'odi de la rancúnia fora el dolor dorm doooooorm.

no hi ha manera tant és que tanqui els ulls que jegui així o aixà la son no vol venir a veure diuen que cal pensar en positiu allò de em sento en pau s'hi està bé al llit el matalàs i el coixí són flonjos

res a fer de nou em vull endinsar en la son però aquest cap meu no para de rumiar de donar voltes i més voltes sense parar

si em pogués adormir només tancant els ulls com fa tothom
provaré allò que en diuen autohipnosi vaig repetint que
m'entra una nyonya que les parpelles em pesen em pesen em
pe estic tan cansada tanco les parpelles no penso res em
deixo anar i per fi...

res de res no hi ha manera.

U

«**E**l telèfon! ...A quarts de vuit d'un matí de diumenge? Alguna de grossa deu haver passat», —és el primer que pensa la Lluïsa Batlle en sentir-lo de la dutxa estant. El segon pensament és que despertarà el Francesc, que anit es va quedar a dormir.

S'embolica amb la tovallola i, atenta a no relliscar, s'afanya cap al dormitori. «Qui dimonis deu trucar tan d'hora?»

—Digui? —s'asseu al llit. Somriu alleujada en veure que el Francesc continua dormint profundament. Domina el desig de besar-lo, acaronar-lo, i tiba el llençol cap amunt per tapar-lo fins al coll. Encara fa calor, però ahir ell estava un pèl afònic...

De l'aparell li arriben uns sons confusos, com d'algú respirant amb dificultat. Repeteix:

—Sí? Digueu!

—Lluïsa?

De sobte ben desvetllada, exclama:

—Cèlia! Per fi! Com estàs? T'he trucat no sé quantes vegades amb una angúnia... On t'havies ficat, filleta de Déu?

—A... l'hospital... He tingut un... atac de cor. Em sembla... que m'estic morint, Lluïsa.

—Mare meva, Cèlia, no diguis aquestes co...

—Deixa'm parlar... Escolta. Et necessito. Que pots venir a D.? Però ha de ser de pressa, sents? Afanya't... El silenci, Lluïsa, el maleït silenci. L'haig de trencar per morir-me en pau. Hi ha tant de mal que he de treure enfora... tantes paraules no dites...

—I tant que sí, donal, per descomptat. A veure si trobo passatge per avui mateix o per demà al matí. Tu aguanta, sents? Aguanta! Espera'm!

—Gràcies, Lluïsa..., faré... el que pugui.

El Francesc es mig desperta, l'enllaça, li acarona un pit, li fa un petó als llavis.

—Mmm... Bon dia, tresor. Era el telèfon o ho he somiat?

La Lluïsa li retorna el petó. Amb els dits de la mà dreta li fa la freqüent i benvinguda carícia de pentinar-li la pelussa del pit, abundant i ja grisa, que ella anomena “el meu bosquet”. I continua cos avall, no en gest de desig sinó de tendra salutació.

—No, no ho has somiat, vida. Era la Cèlia. Ha tingut un infart i és a l'hospital. Té por d'estar-se morint i m'ha demanat que la vagi a veure, que em vol dir alguna cosa molt important, i que m'afanyi perquè sinó... Hi hauré d'anar sens falta, amor.

S'alça, va cap a l'armari i comença a treure peces de roba.

—Em sap greu deixar-te per uns dies, però no li puc fallar ara que més em necessita. Ho comprens, oi?

—Bé... sí, però... amb més de vuitanta anys que té, què t'esperaves? —Se li esborra el somriure, arruga el front—. I el teu aniversari?, és demà passat! I el nostre, d'aquí a una setmana. No els podem celebrar!

La Lluïsa, que ja s'ha començat a vestir, li pica l'ullet i respon:

—Tindrem tot un any de temps per celebrar els meus seixanta-quatre i els nostres setze plegats.

En Francesc allarga la mà i, en atraure-la cap a ell, la fa caure al llit, l'abraça... —I si comencem ja ara mateix, com a paga i senyal? —Adelerat, li busca els llavis.

Els costa desenganxar-se. Àvids donadors i receptors de carícies, els seus cossos els generen una alquímia poderosa sobre la qual el Francesc, rient, afirma sovint “tenim *araldite* a la pell, tu i jo”.

No troba bitllet d'avió. Al setembre, el turisme estiuenc encara és intens. Però aconsegueix una bona combinació en tren per a la mateixa tarda. AVE de Barcelona a París, i TGV de París a Lilla. Des d'allà, agafarà un rodalies o potser un taxi fins a la propera vila de D., on ella i la Cèlia vivien i van treballar juntes durant molts anys. On es van fer costat en tants i tants bons i mals moments, com quan ella va haver d'avortar en aquelles condicions... Una amistat trenada amb nusos difícils de desfer. Per això resisteix el temps i la distància.

DOS

A sseguda ran de finestra a la banda dreta del TGV, la Lluïsa prova de recordar la darrera vegada que va fer un viatge llarg en tren. Encara res d'alta velocitat, aleshores. Els trens francesos sempre havien superat en molt els de la Renfe, però no eren comparables amb la rapidesa i comoditat dels d'ara. Una llambregada la informa que, tant a una banda com a l'altra, hi predominen els caps blancs i grisos. Dedueix que els joves s'estimen més viatjar en avió.

Torna a mirar per la finestra:

França, vestida de nit, llisca impetuosa d'esquerra a dreta: Ombres, ombres, cel blau marí, estels a dalt, efímeres llums de pobles i ciutats més avall i, de nou, ombres. «Com si fos una representació visual de codi morse, *tit-tit-tiiiiit-tit-tit...*», reflexiona, mig somrient.

Mentre contempla el joc de clarors fugisseres i ombres, escenes desordenades del passat salten al present i se'n tornen, alternant-se. Però en el rerefons de la imaginació s'hi entossudeix la imatge de l'amiga, moribunda o almenys molt greu, en un llit d'hospital, entubada, amb tot d'estris connectats a pantalles que xerrotegen gràficament sobre el seu estat.

«Potser, amb sort, alguna infermera amable li aporta una mica de caliu humà per alleujar-li la solitud granítica que acostuma a envoltar-la. Millor dit, amb què ella s'envolta. ¿I si no té ni això perquè ningú no vol ocupar-se'n més enllà del deure estricte? ¿I si els tocs aspres del seu caràcter no desperten simpaties al personal de l'UCI, ni tan sols ara que es troba a les portes de la mort?»

Li dol pensar-ho. Per deslliurar-se'n, mira d'endregar els records:

«Quina fila devia fer jo en arribar a França, a penes sortint de l'adolescència, bocabadada per tanta modernitat com descobria a cada passa en aquells esperançadors anys seixanta del segle vint... Una espanyoleta més per desbistar, en opinió dels francesos d'aleshores. Un diamant en brut, dic jo amb tota modèstia, he, he, convençuda de saber-ne més que ningú i que ben aviat tindria el món sencer als meus peus, començant per la banda nord dels Pirineus i cap amunt.

La Cèlia. Tant de temps... D'afectuós respecte al principi perquè era una bona vintena d'anys més gran que jo. I després d'amistat, cada vegada més sòlida. I també més obstinada, a mesura que la vida anava difuminant les afinitats inicials entre nosaltres dues. Però no s'espatllava, no, aquell còmplice lligam a tota prova. Tants anys! Més de quaranta.»

A la feina, la Cèlia va ser un inesperat miracle: una catalana! Que la va acollir, cordial, generosa... La Lluïsa al principi només la veia com una autoritat que després de madame Leclerc, la mestressa, dominava tots els topants de l'ofici. La llengua comuna, dolorosament menystinguda aleshores, els va resultar un vincle poderós.

—Se m'ha rovellat massa —enrogia la Cèlia en confessar-ho—. Fa tant que soc aquí! Vaja, vaja, així que també ets de Barcelona, quina casualitat. ¿I com és que has vingut a espetegar en aquest racó de món, en comptes d'anar-te'n a Lilla o a altres ciutats més grans que D.?

La Lluïsa no va dubtar a resumir-li la seva història d'aguiló que fa el primer vol fora del niu: una tempesta familiar en un got d'aigua, un enrabiament “doncs me'n vaig”, per fer valdre la majoria d'edat tot just assolida, i un tocar el dos, a parer seu d'aleshores sense retorn, a l'estranger. A la petita ciutat francesa, el lloc més peregrí que es po-

dia imaginar, triat a l'atzar de fer córrer pel mapa, ulls clucs, l'índex de la mà dreta i aturar-lo de sobte. Tot plegat ben insòlit per a una noia en aquells temps.

I vet-la allà. De moment cosidora últim cagalló de la tira, sota l'ala d'una amable barcelonina, primera oficiala en un talleret de modisteria d'una vila més o menys d'on el dimoni va perdre la gorra.

A la fi de la primera setmana, havent-la aprovat interiorment, la Cèlia li va donar la revàlida el divendres a quarts de cinc, poc abans de plegar:

—Lluïsa, m'agradaria molt que diumenge vinguessis a dinar a casa. He parlat de tu a la meva mare i et voldria conèixer.

—Ui, gràcies, que amables! Vindré amb molt de gust.

Feliçment armada amb un pom de flors i una ampolla de bon vi, a l'hora convinguda va trucar a la porta. Però, mai no s'ho hauria imaginat, se li va fer un pèl carregós aquell primer contacte amb l'entorn de la Cèlia. Aquesta i la seva mare, doña Consuelo, vivien com cuques en el seu foradet: un estudi d'una sola peça, cuineta i bany a part, en un edifici d'apartaments. Es veien prou contentes de la vida que duïen. Potser comparada amb passades misèries i dissorts els semblava la glòria. El que va inquietar la Lluïsa no era la modesta condició en què es movien, —tan semblant a la seva pròpia— sinó una mena de boirum que les envoltava i que ella de moment no va saber identificar.

Tampoc entenia que —a França!—, una dona intel·ligent i agradable com la Cèlia es donés per satisfeta amb una ensopida existència de fadrina madura molt domesticada: De casa a la feina, de la feina a casa, i la mama, i el supermercat els dissabtes. Potser alguna

vegada al cine... Sense altres estímuls, ni reptes, ni passions.

Reptes i passions!

I és que la Lluïsa, a dir dels seus, sempre havia estat “un cas”. Des de petita mostrava una inquietud vital intensa, difícil d’entendre sobretot per a la mare, que l’atribuïa al defici causat per un precoç *mal costum* de llegir llibres i més llibres, en comptes de fer coses normals com les altres nenes. Amb “coses normals”, la bona dona es referia a les feines de la llar: netejar, aprendre a cuinar, repassar la roba de la família, estalviar, etcètera. El que destarotava i empipava la mare era que la nena prou que les enllestia, les feines. Força bé en realitat. I de pressa, per tornar tot seguit als llibres. O abans. Quantes vegades l’havia atrapada amb el bony evident d’algun *corpus delicti* amagat dins les calces per llegir-lo d’estranguis a la comuna —les cases humils no tenien vàter—. “No l’entenc, aquesta nena!”, es queixava la mare.

Més endavant, les idees que germinaven aleshores a Occident també van contribuir a nodrir-li la inquietud. Es filtraven arreu aquells conceptes innovadors. Fins i tot a la península, desafiant la trista moralina imposada pel règim franquista i acòlits. A França, aleshores molt més avançats, no trigarien a culminar en els eslògans del maig del seixanta-vuit. Eren salts de gegant les novíssimes consignes: Conscienciació social, emancipació femenina, realització personal, la imaginació al poder, prohibit prohibir, amor lliure... La impacient joventut de la Lluïsa les absorbia, adelerada, brandint-les després com un dimoni dels Pastorets brandeix la forca. Per espantar el públic, és a dir, mare, germans, i la resta de l’univers.

«I això que encara era un anyellet, jo», —riu per sota el nas— «verge com el millor oli d’oliva. Tot ho tenia per estrenar, l’himen i

les idees estupendes. Però, creient-me tan moderna i alliberada, el descolorit dia a dia de la Cèlia venia a ser la quinta essència de tot allò que jo pretenia superar.»

A la feina sort en tenia d'ella: “Cèlia, que em podries dir...?” “Cèlia, com ho faries, això?” “Què et sembla aquesta vora?” “I el sobrefilat?”

La Cèlia no li escatimava mai els bons consells:

—Sobretot, que no piquin els punts, a la vora. Sí, has fet les puntades ben petites, molt fi. Però en sobrefilat no t'ibis tant el fil perquè llavors, veus, queda una mena de cordonet que després es marca i fa lleig. Ha de quedar ben pla. Saps què? —mirava furtivament a dreta i esquerra i abaixava la veu—. Com que hi ha prou roba, talla-ho ben arran, això, i fes-ho de nou sense tibar el fil, t'estalviaràs una esbroncada de madame Leclerc. Fixa't, ha de quedar així...

Ah, molt bé; veus?, ara està perfecte. La madame no hi trobarà res a dir.

I gairebé amb humilitat, en acostar-se un nou cap de setmana, insistia:

—¿No vindràs a dinar amb nosaltres diumenge vinent?

«M'avergonyia», recorda la Lluïsa, «no tenir manera de retribuir les repetides invitacions a dinar, perquè vivia en una habitació de lloguer barata, amb una cuina tronada al replà, al costat d'un vàter i una dutxa repugnants. Tampoc gosava convidar-les a un restaurant. Pel que jo en sabia aleshores, els restaurants eren llocs prohibitius, només per a gent de diners o per casaments i grans ocasions. Així doncs, m'inventava tota mena d'excuses per molt sola que em sentís, precisament els caps de setmana. Més m'estimava agafar el tren i anar-me'n a Lilla o a qualsevol altra ciutat propera, vagar hores per carrers i parcs, visitar museus i exposicions, asseure'm a una cafeteria...

A més, en secret acaronava l'esperança de l'aventura romàntica que sorgiria de sobte amb l'alt, ros i guapo *Ell* d'increïbles ulls blaus o verds, vessant d'amor i passió per *Ella* (jo), com a les novel·les i les pel·lícules.

Em feia mandra tancar-me un altre mig diumenge dins la cel·la estanca, flonjament capitonada amb aquella mena de rabiüda conformitat amb el destí o què coi fos, que escanyava les vides de la Cèlia i la seva mare. La percebia surant arreu; m'incomodava, però no la sabia definir. I no volia ofendre-les amb els meus refusos. Finalment, vaig trobar que algun vespre entre setmana, després de la feina, podia assumir-ho. Com que anaven a dormir d'hora, amb una estoneta d'estar-m'hi ja complia.»

Amb el temps, la Lluïsa es va acostumar a visitar-les de tant en tant. Doña Consuelo li queia força bé. Era tan petitona i primeta, tan mesurada en el fer i el parlar, amb els cabells argentats i la veu en sordina, que li semblava una nina. Una nina-àvia. La nina-àvia ideal, suposant que algú hagués inventat nines-àvies per a nenes que no tinguessin àvia i n'anhelessin una, ni que fos en forma de nina.

«Què era?», —fa memòria. «Aragonesa?... Sí, això. Només parlava castellà, i sabia Déu d'on havia tret aquella parla ben modulada, sense *laísmos*, vulgarismes ni menjar-se síl·labes. Entenia perfectament el català, però com a tants altres castellanoparlants, mai no li va passar pel cap provar de parlar-lo. A mi em tractava de vostè, amb una distinció sorprenent, atesos els seus orígens paupèrrims i les misèries que havien arribat a patir —la guerra i tot allò—, que la Cèlia, tan donada al secretisme, nogensmenys m'havia mig esmentat en algun moment de feblesa.

Doña Consuelo em preguntava: *¿Y cómo está su mamá de usted?* *¿Ha recibido noticias suyas, recientemente?* “Su mamá de usted”, quina

gràcia! I em venien al cap les engegades a fer punyetes que gastàvem la mare i jo en els ocasionals atacs d'irritació sorgits dels respectius cops de geni. I, segons ella, perquè jo encara no havia superat la fase ingrata de l'adolescència que aleshores s'anomenava *edat burral*.»

STONBERG
EDITORIAL
